

ภาพ: แบบร่างการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายโนราตัวนาง โดยการนำผ้าถุงแทนกางเกงและโจงกระเบน และคงวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เป็นเครื่องลูกปิดในส่วนท่อนบน
ที่มา: ผู้วิจัย, 2564

การสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายโนราตัวนาง¹ The Creation of Nora Female Costume

ฉัตรชัย เคียรประเสริฐ²

Chatchai Kreanprasert

Email: thought_believe@hotmail.com

สุรพล วิรุฬห์รักษ์³

Surapone Virulrak

Received: August 9, 2021

Revised: November 5, 2021

Accepted: November 5, 2021

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง การสร้างสรรค์เครื่องประดับสำหรับเครื่องแต่งกายโนราตัวนาง ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก “ทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิต” บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
This research article is part of the thesis entitled Invention of ceramic ornaments for Nora female character costume and received research funding from “CU Graduate School Thesis Grant”, Chulalongkorn University

² นิสิตดุษฎีบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Graduate student, Doctor of Philosophy Program in Thai Theater and Dance, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

³ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. ภาควิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Professor Emeritus Dr., Department of Dance, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายโนราตัวนาง วิธีการวิจัยใช้การสัมภาษณ์ การสังเกตและการลองปฏิบัติ ผลการวิจัยพบว่า เครื่องแต่งกายโนราตัวนางในอดีตไม่มีการสวมใส่เสื้อท่อนบนเนื่องจากผู้แสดงเป็นผู้ชาย เมื่อผู้หญิงเข้ามาแสดงโนราแทนผู้ชายทำให้เครื่องแต่งกายเปลี่ยนรูปแบบไปจากเดิมตามยุคสมัย การรำของโนราตัวนางไม่ได้ตั้งวงและเหลื่อมกว้างเท่าโนราตัวพระเพราะเป็นการแสดงลีลาอันอ่อนช้อย ลักษณะท่าของการรำจึงส่งผลต่อการออกแบบเครื่องแต่งกายโนราตัวนาง ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์เครื่องแต่งกายโนราตัวนางจากการวิเคราะห์ ติความจากการสัมภาษณ์ความปรารถนาในด้านภาพลักษณ์ของโนราตัวนาง เพื่อกำหนดแนวทางการออกแบบเครื่องแต่งกายโนราตัวนาง ผู้วิจัยได้แรงบันดาลใจจากเทคนิคการพับการจับจีบ และเย็บปักถักร้อยในงานประดิษฐ์ดอกไม้และใบตองภายใต้แนวความคิดรวบยอด “เย็บปักถักร้อย” แล้วจึงสร้างภาพแบบร่างเพื่อคัดเลือกภาพแบบร่างที่เหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ คือ ภาพแบบร่าง C ด้วยคะแนนเฉลี่ยรวม 4.60 เป็นการนุ่งผ้าถุงแทนกางเกงและโจงกระเบน และคงส่วนบนที่เป็นเครื่องลูกปิดอันเป็นเอกลักษณ์ของโนราไว้ จึงเป็นการสร้างสรรค์รูปแบบใหม่โดยคงวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์ เครื่องแต่งกาย โนราตัวนาง

Abstract

The objective of this research was to create a Nora costume for female character. Research methodology included interviewing, observation, and experiment. Research results showed that Nora female character did not wear upper garment in the past since the performers were men. When women replaced men in Nora performance, their costumes changed over time from former pattern. Nora female character did not perform wong (arm posture) and liam (leg posture) as wide as male character because female dance was really delicate. This dance style influenced the costume design of female character. The researcher created a Nora female costume based on the analysis and interpretation of the interviews about the desire for Nora female image in order to determine the design direction for Nora

female costume. The researcher was inspired by the technique of folding, pleating, and embroidery of flower and banana leave arrangement under the concept of “yeb pak tuk roi” (sewing, lacing, knitting, and threading). Then, the researcher did sketch designs, and these sketches were chosen by the experts. The sketch number C was chosen with the average mean of 4.60. It was wearing sarong instead of trousers and loincloth and retaining the upper part of beads decoration which was an important Nora image. This was to create a new design while maintaining the tradition.

Keywords: creation, costume, Nora female character

บทนำ

โนรา เป็นละครรำดั้งเดิมของไทยที่มีมานานตั้งแต่ยุคอยุธยาตอนต้น ปัจจุบัน เป็นละครรำแสดงอยู่ในภาคใต้ ใช้ภาษาถิ่นภาคใต้ในการร้องและเจรจา โนราในปัจจุบันนี้จึงมีการแสดง 2 ประเภท คือ โนราดั้งเดิมและโนราสมัยใหม่ โนราดั้งเดิม คือ โนราที่ยังคงองค์ประกอบของการแสดงอันเป็นแบบแผนดั้งเดิมเอาไว้ ทั้งการร้อง การรำ การแสดง การแต่งกาย และดนตรี โนราอาจแบ่งการแสดงออกเป็นสองส่วน คือ โหมโรงกับเบิกโรง ส่วนแรกประกอบด้วย การโหมโรงดนตรี การไหว้ครู ส่วนหลังคือ การรำเบิกโรง การรำทำบท การแสดงเรื่อง และจบลงด้วยการลาโรง ผู้แสดงโนราหรือที่เรียกว่า ตัวโนราแบ่งได้เป็น 3 พวก คือ ตัวพระ ตัวนาง (รำ) พราน ตัวแสดงทั้งหมดมีบทบาทและความรับผิดชอบในการแสดงที่แตกต่างกัน “ตัวพระ” หรือ ตัวนายโรงต้องรำสวย ร้องบทกลอนเก่งและต้องรับผิดชอบกิจการภายในคณะ “ตัวนาง” เป็นผู้รำยรำของคณะโนราจะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชายก็ได้ แต่ในอดีตนั้นจะเป็นผู้ชายทั้งหมด “พราน” เป็นนักแสดงประกอบ ทำหน้าที่ได้หลายอย่าง ทั้งเป็นตัวดำเนินเรื่อง ตัวเจรจาทำบท และตัวตลก โนราจึงเป็นศิลปะการละเล่นและการแสดงพื้นบ้านสำคัญอันเชิดชูเป็นเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมของคนใต้ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและมีธรรมเนียมปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างเด่นชัด เป็นการแสดงถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างโนรากับผู้คนในสังคมทางด้านความเชื่อ พิธีกรรม ค่านิยมและขนบธรรมเนียม Phongphaiboon (1986, pp. 2093-2104) กล่าวว่า โนรามีอยู่ในหลายพื้นที่ของภาคใต้และเป็นที่ยอมรับกันว่ามีความเก่าแก่มากจนปรากฏเป็นตำนานหลากหลายกระแส นับเป็นรากฐานเกี่ยวกับการดำรงชีวิตในสังคม

ทั้งในอดีตและปัจจุบัน แม้ว่าการรำโนราจะได้ปรับเปลี่ยนลีลา เรื่องราวและเครื่องดนตรีไปตามยุคตามสมัย แต่กระนั้นพิธีกรรมอันสืบเนื่องมาแต่โบราณก็ยังคงดำเนินอย่างต่อเนื่อง ทำให้โนร่ายังคงมีบทบาทรับใช้สังคมได้ด้วยการให้ความรู้ ความบันเทิง ปลุกฝังค่านิยมและเป็นส่วนสำคัญต่อการสืบทอดทางวัฒนธรรมอันแข็งแกร่งในชุมชนภาคใต้ ซึ่งในปัจจุบันมีการสร้างสรรค์โนราในรูปแบบร่วมสมัยแต่ยังคงรูปแบบการรำและกลืนอายุในความเป็นโนราแบบดั้งเดิมไว้เพื่อแสดงถึงเอกลักษณ์เอาไว้ด้วยการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้การปรับเปลี่ยนการแสดงโนรามาแสดงแบบสมัยใหม่ส่งผลกระทบต่อลักษณะรูปแบบการแสดงโนราแบบเดิม มีธรรมเนียมการแสดงโนราหลายอย่าง ถูกปรับเปลี่ยนไปตามกระแส โดยเฉพาะเครื่องแต่งกายที่ได้รับการพัฒนาปรับเปลี่ยนเรื่อยมา

การเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การที่ผู้หญิงเข้ามาแสดงโนราแทนผู้ชาย ซึ่งเคยครองเวทีมาแต่อดีตกาล โนราหญิงเริ่มเข้ามาในวงการประปรายประมาณปลายรัชกาลที่ 7 โดยแสดงร่วมกับโนราชายและเป็นด้วยโนราหญิงมีลีลาการร่ายรำอ่อนช้อยกว่าโนราชาย จึงนิยมหรือเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้มีส่วนในการแสดงมากขึ้นเป็นลำดับจนถึงขั้นสามารถแสดงกลอนสดหรือการประชันได้ เมื่อมีผู้หญิงแสดงโนราและมีการคัดตัวแสดงที่สวยงามกับทั้งมีความสามารถต่าง ๆ คนดูก็นิยมโนราหญิงมากขึ้นเป็นลำดับ จนบางโรงมีนายโรงและตัวตลกเท่านั้นที่เป็นผู้ชาย Virunrak (2006, pp. 154-155) กล่าวว่า โนราหญิงได้รับความนิยมมากที่สุดประมาณระหว่าง พ.ศ. 2491-2510 แล้วค่อย ๆ ลดความนิยมลง แต่ก็ยังมีผู้หญิงแสดงโนร่าอยู่มากในปัจจุบัน การเข้ามามีส่วนสำคัญในการแสดงโนราอีกลักษณะหนึ่งคือการอนุรักษ์และเผยแพร่โนราในสถานศึกษา ทำให้มีการสอนโนราในสถานศึกษาอย่างกว้างขวาง ปรากฏว่าผู้สนใจหรือผู้เรียนส่วนมากเป็นหญิง มีการแสดงโนราจากสถาบันการศึกษาเหล่านี้ในโอกาสต่าง ๆ การแสดงของโนราที่เป็นนักศึกษาหญิงและโนราหญิงอาชีพ มีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดคือ 1) การรำโนราที่มีจารีตวัฒนธรรมอันเป็นกรอบของสตรีเพศก็เปลี่ยนข้อจำกัดในระดับหนึ่ง 2) ด้วยธรรมชาติของสตรีเพศอีกเช่นกันที่ทำให้มีการประดับประดาร่างกายและเสื้อผ้าอาภรณ์เพิ่มขึ้น

เครื่องแต่งกายของโนรา ซึ่งเป็นเครื่องทรงที่มีความสวยงาม เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ มีรูปแบบความจำเพาะของศาสตร์และศิลป์ที่แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจน เครื่องแต่งกายโนราเป็นเสน่ห์ที่เด่นชัดด้วยสีสันที่สดและลวดลายที่เป็นเทคนิค

การสร้างสรรคด้วยทักษะทางภูมิปัญญาพื้นถิ่น เมื่อสวมใส่ร้ายรำด้วยท่วงท่าที่งดงามอ่อนช้อย ดูสง่างาม มั่นคงแข็งแรง ฉับไวและมีพลังอย่างน่าเกรงขาม ผู้แสดงจะเคลื่อนไหวร่างกายได้อย่างร่าเริง สนุกสนาน นอกจากความสวยงามแล้วยังรวบรวมศาสตร์ความรู้ งานศิลป์ งานฝีมือเชิงช่างต่าง ๆ ผสมผสานไว้ด้วยกันอย่างลงตัว ซึ่งเครื่องแต่งกายแต่ละพื้นที่ แต่ละพื้นถิ่นและแต่ละยุคสมัย ก็มีความเปลี่ยนแปลงและความแตกต่างกันออกไปตามกาลเวลา แต่ก็มีแบบแผนที่คงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่สามารถบ่งบอกถึงความเป็นโนราได้อย่างชัดเจน Nikomrat (2006, p. 68) กล่าวว่า จากตำนานความเชื่อของโนรานั้น มีต้นกำเนิดที่มีความเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ จึงได้รับพระราชทานเครื่องทรง จึงทำให้เครื่องทรงที่ใช้แต่งกายของโนรานั้นมีความคล้ายคลึงกับเครื่องทรงของพระมหากษัตริย์ โนราเป็นบุคคลที่ได้รับความเคารพและมีคนให้เกียรติตามความเชื่อ เครื่องแต่งกายของโนราประกอบด้วยชิ้นส่วนหลัก ๆ ได้แก่ เทริด เครื่องผูกปิดหน้าผ้า ผ้าห้อย ผ้านุ่ง สนับเพลลา เล็บ กำไล เป็นต้น ซึ่งมีความเชื่อว่า เครื่องแต่งกายหรือเครื่องทรงของโนรา แสดงออกถึงเกียรติและศักดิ์ศรี มีความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ภายใต้ความสวยงาม โนราเป็นศูนย์รวมของวิจิตรศิลป์ในหลาย ๆ ด้านเช่นเดียวกับศิลปะแขนงอื่น ถ้าเรามองในเรื่องของการแต่งกายก็จะมีเรื่องของทัศนศิลป์เข้ามาเกี่ยวข้อง นอกจากการให้สีสันของลูกปิดแล้วการร้อยก็เป็นหัตถศิลป์ การร้อยลูกปิดต้องมีการออกแบบในเรื่องลวดลายที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

เครื่องแต่งกายเป็นองค์ประกอบด้านภาพลักษณ์หรือรูปลักษณ์ บางครั้งจำเป็นอย่างมากพอถึงถ้อยคำในบทหรืออาจจะมีความสำคัญมากกว่า จนกล่าวได้ว่าเครื่องแต่งกายของนักแสดงสามารถสื่อสารถึงบทบาทของตัวละคร ซึ่งบางครั้งถ้อยคำไม่สามารถสื่อข้อมูลเหล่านั้นได้ หรือแม้แต่สามารถสร้างสรรค์เอฟเฟ็คบางอย่างให้ละครได้มากเกินไปบท การสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายจะสามารถสร้างความตื่นเต้นความตระการตาให้แก่ผู้ชมการแสดงไม่ว่าจะเป็นชุดของบรรดาคนในราชสำนักที่อลังการหรือสีสันสดใสของเครื่องแต่งกายสำหรับตัวละครก็ตามซึ่งถือว่าเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงเป็นองค์ประกอบศิลป์ด้านหนึ่งที่มีความสำคัญในงานละคร สอดคล้องกับ Soontornpipit (2002, pp. 24-25) ยังกล่าวถึงเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงไว้ว่าองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่องานด้านออกแบบเพื่อการแสดง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการสร้างสรรค์งานละครเวทีนั้น นอกเหนือจากงานออกแบบด้านฉาก เวที หรือไฟ เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงยังนับเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันด้วยเหตุ

ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะเครื่องแต่งกายที่ใช้ในงานแสดงนอกเหนือจากบทบาทของการเป็นส่วนที่ช่วยเสริมภาพที่ปรากฏบนเวทีแล้วยังได้ทำหน้าที่อันเปรียบเสมือนกับเครื่องมือในการช่วยส่งสาร(message) ซึ่งสามารถบอกภูมิหลังของตัวละครรวมไปจนถึงสถานที่และยุคสมัยของเรื่องราวสู่ผู้ชมได้อีกด้วย เครื่องแต่งกายมีหน้าที่ทางละครหน้าที่หนึ่งนั้นคือช่วยเล่าหรือบอกถึงเรื่องราวในละครได้ กล่าวคือ เครื่องแต่งกายในละครจะบอกผู้ชมละครให้ทราบในทันทีว่า ละครเรื่องนั้นมีเรื่องราวเกิดขึ้น ณ สถานที่แห่งหนใด นาฏกรรมในเรื่องที่เกิดขึ้นในดินแดนใด ทั้งนี้เพราะเครื่องแต่งกายของตัวละครเป็นตัวกำหนดหรือจัดวางละครในประวัติศาสตร์ยุคใดยุคหนึ่งและเป็นสิ่งที่กำหนดบริบทสังคมให้กับเรื่อง นอกจากนั้นแล้วเครื่องแต่งกายยังสามารถบอกถึงตัวละครในเรื่องว่าเป็นเช่นไรรวมทั้งระดับทางสังคมที่แวดล้อมตัวละครว่าเป็นเช่นใด ซึ่งทั้งหมดนั้นเพื่อจุดประสงค์บางประการไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มข้อมูลหรือบอกรายละเอียดของละคร ทั้งนี้โดยคำนึงถึงเทคนิคและสไตล์ของละครเป็นสำคัญ

ผู้วิจัยได้สำรวจเบื้องต้นว่า ศิลปินทางด้านนาฏศิลป์มีความต้องการเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับเพื่อใช้ในทางนาฏกรรม การพัฒนา ส่งเสริม เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกของประเทศชาติให้ดำรงอยู่ จากความเป็นมาข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเทคนิคในการสร้างเครื่องแต่งกายและนำแนวคิดนี้ไปสู่การทดลองการสร้างเครื่องแต่งกายด้วยเทคนิคใหม่ที่ได้ทำการศึกษา เพื่อตอบโจทย์ของปัญหาที่เกิดขึ้น จากความต้องการในการใช้งานที่เหมาะสมกับการปรับเปลี่ยนตามโอกาสการใช้งาน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายที่เหมาะสมกับการใช้งานทางนาฏกรรม โดยสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายสำหรับการแสดงโนรา เพื่อให้ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปในสังคมและตระหนักถึงคุณค่าของศิลปะและมรดกของชาติได้เป็นอย่างดี และนำไปเผยแพร่ในบริบทสังคมต่าง ๆ อีกทั้งเป็นการเผยแพร่ความรู้ทางด้านศิลปะและด้านสุนทรียภาพในนาฏศิลป์ไปสู่วงกว้างยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

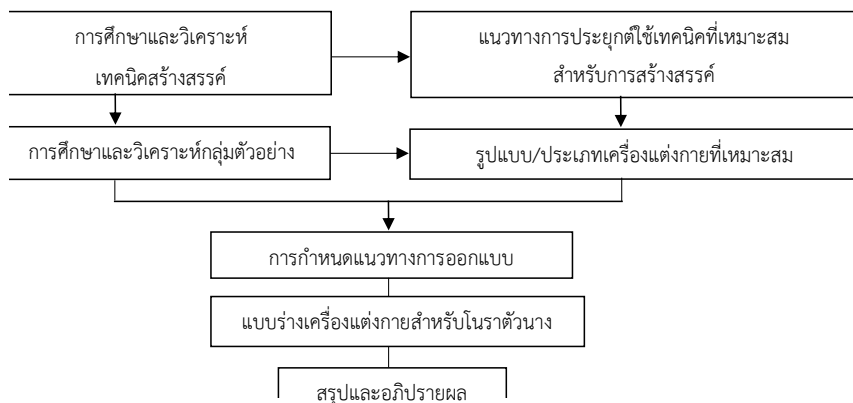
เพื่อสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายโนราตัวนาง

คำจำกัดความ

โนรา คือ การแสดงพื้นบ้านภาคใต้มีความเชื่อ พิธีกรรม ค่านิยมและขนบธรรมเนียม ประเพณีตามวิถีชีวิต สวมใส่เครื่องแต่งกายด้วยเครื่องลูกปัดหลากหลายสีสัน

ตัวนาง ในงานวิจัยครั้งนี้หมายถึง นางละคร เช่น นางเอก นางรอง นางร้าย ไม่ใช่นางรำรูปแบบการแสดงเชิงพิธีกรรมแต่เป็นรูปแบบแสดงเพื่อความบันเทิงที่นิยมเล่นเป็นเรื่องเป็นตอน

กรอบแนวความคิดของงานวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา มีวิธีการและขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาประวัติความเป็นมา ภูมิหลังของเครื่องแต่งกายโนรา ตลอดจน กระบวนท่ารำ รูปแบบในการแสดง เพื่อสร้างข้อกำหนดในการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายสำหรับตัวนาง เพื่อการพัฒนา รูปแบบของเครื่องแต่งกายโนราตัวนางได้อย่างเหมาะสม โดยการสัมภาษณ์ สังเกตและลองปฏิบัติ เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นในสภาพที่เกิดขึ้นจริง และความเป็นไปได้ในการจัดสร้างเครื่องแต่งกายโนราตัวนางในแต่ละวิธี

2. การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ จำนวน 15 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเลือกแบบ (Purposive sampling) การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในศิลปะการแสดงโนรา ครูหรือศิลปินโนราที่มีประสบการณ์ในการแสดงโนรา มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเครื่องแต่งกายของโนรา ไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 5 ท่าน ปราชญ์ชาวบ้านหรือเจ้าของคณะโนราที่มีประสบการณ์ในเรื่องการสร้างเครื่องแต่งกายของโนรา ไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 5 ท่าน กลุ่มช่างฝีมือในการสร้างเครื่องแต่งกายของโนราที่มีประสบการณ์ในเรื่องการสร้างเครื่องแต่งกายของโนรา ไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 5 ท่าน

วิธีการดำเนินการวิจัย		เครื่องมือ/การเก็บข้อมูล
R1	ศึกษาภูมิหลังของเครื่องแต่งกายโนราตลอดจน กระบวนการทำรื้อเพื่อสร้างข้อกำหนดในการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายสำหรับตัวนาง เพื่อการพัฒนาารูปแบบของเครื่องแต่งกายโนราตัวนางได้อย่างเหมาะสม	แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และลองปฏิบัติ
D1	กระบวนการออกแบบ - วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อสร้างข้อกำหนดในการออกแบบเครื่องแต่งกายโนราตัวนาง - ค้นหาอารมณ์และความรู้สึกของงานออกแบบ - กำหนดแรงบันดาลใจในการออกแบบและแนวความคิดรวบยอด	1. หลักในการออกแบบ เช่น ดุลยภาพ เอกภาพ การซ้ำ 2. องค์ประกอบทางทัศนศิลป์ เส้น จุด รูปร่าง ขนาด น้ำหนัก ที่ว่าง สี
R2	- สร้างภาพแบบร่าง นำผลงานหรือชิ้นงานที่ได้มาทดลองใช้กับการแสดงเพื่อนำมาพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขชิ้นงานเพื่อความเหมาะสมและความสมบูรณ์	ปรับปรุงแก้ไขชิ้นงาน เพื่อความเหมาะสมและความสมบูรณ์
D2	นำผลงานหรือชิ้นงานที่ปรับปรุงแล้วจาก [R2] ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์และอภิปรายผล ประชุมกลุ่มสนทนาเพื่อปรับปรุงเป็นครั้งสุดท้ายและนำเสนอผลงาน	นำเสนอผลงาน สรุปและอภิปรายผล ข้อเสนอแนะ/ ปัญหาจากการทำงาน

แผนภาพที่ 1 วิธีการดำเนินการวิจัย (R&D)

การศึกษาภูมิหลังของเครื่องแต่งกายโนราตัวนาง

จากการศึกษาภูมิหลังและพัฒนาการของโนราด้วยการสัมภาษณ์พบว่า การแสดงโนราในอดีตเป็นกิจกรรมเฉพาะกลุ่มผู้ชาย มีการถ่ายทอดและฝึกหัดกันเฉพาะในหมู่ลูกหลานโนราที่เป็นผู้ชายและผู้ที่มีเชื้อสายใกล้ชิดเท่านั้น เป็นการแสดงเพื่ออวดความสามารถพิเศษเฉพาะตัว ที่กระทำในยามว่างจากงานอาชีพหลัก มีวัตถุประสงค์เพื่อสืบทอดศิลปะการรำโนราจากบรรพบุรุษ เพื่อความสนุกสนานต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมเพื่อเสริมสร้างบารมีให้กับตัวเอง ในระยะต่อมาเมื่อสภาพสังคมและค่านิยมของชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไป มีการพัฒนาเทคโนโลยีวิทยาการสมัยใหม่ การติดต่อสื่อสารระหว่างชุมชนสะดวกสบายขึ้น การแสดงโนราได้เปลี่ยนมารำเพื่ออาชีพ เพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัว แล้วได้ปรับเปลี่ยนพัฒนารูปแบบการแสดงไปตามกระแสนิยมของสังคม เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มคนดูเป็นสำคัญ การแสดงโนรากลายเป็นธุรกิจความบันเทิงในที่สุด การปรับเปลี่ยนและการพัฒนารูปแบบการแสดงของโนราเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการขยายตัวของกลุ่มศิลปินโนรา ได้ริเริ่มฝึกรำโนราให้กับกลุ่มผู้หญิง บทบาทการแสดงได้ถูกถ่ายทอดมายังกลุ่มโนราผู้หญิงมากขึ้น ความสำคัญของโนราผู้หญิงเริ่มมีมากขึ้นตามลำดับ พร้อมทั้งได้ขยายจำนวนโนราผู้หญิงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมีโนราผู้หญิงหลายคนประสบความสำเร็จ มีชื่อเสียงโด่งดังทั่วภาคใต้ ได้แก่ โนราหนูวิน - หนูวาด (จังหวัดนครศรีธรรมราช) โนราประดับ - สังวาลย์ (จังหวัดชุมพร) โนราฉลุย ประดิษฐ์ (จังหวัดกระบี่) โนรากัลยานาฏราช (จังหวัดระนอง) เป็นต้น

โนรามีพัฒนาการและเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจหลายอย่าง กล่าวคือ โนราได้รับความสนใจจากสถาบันการศึกษาด้านนาฏศิลป์ในจังหวัดภาคใต้เป็นอย่างสูง จึงมีการศึกษา การสืบทอดตลอดจนการปรับปรุงเครื่องแต่งกาย การแปรแถว การจัดระเบียบการรำหมู่ให้ประณีต หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือมีการพัฒนาจากการแสดงระดับพื้นบ้านขึ้นมาเป็นการแสดงระดับคลาสสิก ได้เพิ่มจำนวนผู้รำเป็นระบำแทนการรำเดี่ยวและจัดการแปรแถวกับการตั้งซุ้ม แทนการตีบทคนเดียว เช่น แยกเต้าเข้ารังและพระจันทร์ทรงกลด จึงทำให้การแสดงงดงามแปลกตายิ่งขึ้น ในปัจจุบันนี้มีผู้หญิงเข้ามาอาชีพเป็นโนรามากขึ้นทุกปีจนถึงกับมีบางคนจะเป็นโนราผู้หญิงล้วน สังเกตได้ว่าคนดูก็นิยมเพราะรูปร่างหน้าตาสวยงาม น่าดูกว่าโนราผู้ชาย การที่ผู้หญิงมาแสดงโนรา ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงหรือการกลายของท่ารำโนรา ซึ่งออกแบบไว้สำหรับผู้ชาย เช่น วงและ

เหลื่อมอาจลดลง ความเข้มแข็งอาจลดลง ตามธรรมชาติของสตรีเพศ ซึ่งถึงแม้จะทำให้เข้มแข็งอย่างโนราชาย ก็ดูไม่คงตามวัฒนธรรมสตรีไทย สิ่งที่เปลี่ยนแปลงอย่างมากในโนราคือ เนื้อเรื่องที่กลายเป็นแบบทันสมัยจึงทำให้เครื่องแต่งกายในส่วนแสดงละครเป็นชุดสากลไปด้วย ปัจจุบันมีคณะโนราทั้งของสถาบันการศึกษาและของเอกชนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะนักเรียนหญิงได้รับการฝึกพื้นฐานโนรามากมาย นับว่าโนราได้รับความเอาใจใส่จากบริบททางสังคมและมีการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน

ลักษณะรูปแบบการแสดงของโนราผู้หญิงกลุ่มนี้ ไม่ได้มีความผิดแผกแตกต่างไปจากการแสดงโนราที่ปฏิบัติกันโดยทั่วไป แต่พบว่ามีการริเริ่มดัดแปลงเครื่องแต่งกายสำหรับโนราผู้หญิงขึ้นคือชุดลูกปัดแก้ว ซึ่งเป็นชุดที่ดัดแปลงขึ้นโดยใช้ลูกปัดแก้วที่มีราคาถูกลงและสามารถหาซื้อได้ง่าย ร้อยเป็นสายยาวติดกับชั้นผ้าที่ตัดเป็นวงกลมสวมรอบคอ คล้ายกรองคอ โดยให้ความยาวทั้งลงมาถึงสะเอว เรียกว่า “บัว” ใช้สวมแทนชุดลูกปัด ใส่สร้อยลูกปัดแก้วระย้า และมีผ้าแพรสีสดผูกคอเรียกว่า “ผูกผ้าเจียะ” ส่วนท่อนล่างยังคงแต่งในลักษณะเดิม คือนุ่งผ้ายาวทับสนับเพลา มีหางหงส์ มีหน้าผ้า ผ้าห้อย สวมเล็บกำไลมือ หางหรือปีก (ร้อยด้วยลูกปัดแก้วเช่นเดียวกับบัว) ทั้งนี้เพราะชุดลูกปัดเครื่องต้นมีราคาแพงหาซื้อยาก โนราแต่ละคณะหาซื้อไว้เฉพาะสำหรับนายโรงเท่านั้น ขณะที่ชุดลูกปัดแก้วมีราคาถูกหาง่ายและมีวิธีการทำไม่ยุ่งยากซับซ้อน ช่วงการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสู่แบบอย่าง เริ่มตั้งแต่ในยุคของโนราเดิม Tammanit Nikomrat (personal communication, September 5, 2020) กล่าวว่า ในช่วงรัฐบาล จอมพลป. พิบูลสงคราม มีความเข้มงวดเรื่องนโยบายรัฐนิยมทำให้ส่งผลกระทบต่อเครื่องแต่งกายของโนราด้วย ดังคำบอกเล่าของโนราแปลก ชนะบาล ความว่า “เขาสั่งให้ปลดปีกปลดหาง ถ้าใส่ปีกใส่หางเขาว่าผิดวัฒนธรรม โนราห้ามนุ่งโจงกระเบน... ไม่ทราบว่ามีรัฐบาลเขาไปเห็นลัทธิมาจากไหน แต่เขาคงเห็นว่านุ่งโจงกระเบนมีหางมันไม่มีวัฒนธรรมแล้วก็ต้องใส่ถุงน่องรองเท้า แต่รองเท้าใส่ราไม่ได้ใส่ได้แต่ถุงเท้า... ครั้งหนึ่งผมไปแข่งกับโนราเดิม (ตรัง) ที่วัดทั้งหมด ใส่หางหงส์รา ถูกจับทั้งคู่ แต่จับแล้วก็ปล่อย...” ซึ่งมีการปรากฏในภาพถ่ายการแต่งกายของโนราเดิม เมื่อครั้งแสดงในงานฉลองโรงพยาบาลงานอนุสาวรีย์ งานสงกรานต์ และงานวันแม่ เมื่อ พ.ศ. 2497 ซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากชุดเครื่องต้นโนรา คือ นุ่งโจงกระเบนทับสนับเพลา สวมเสื้อคอกลมแขนสั้น ปีกปลายแขนเสื้อคล้ายรัดต้นแขน สวมกรองคอปักทับตัวเสื้อ คอผูกผ้าเจียะ มีผ้าคาดสะเอว รัดเข็มขัด ใส่รัดข้อมือ สวมถุงเท้า ไม่สวมเทริด ในช่วงเวลาเดียวกัน โนราเดิมได้ริเริ่ม

แต่งกายด้วยชุดสากลผูกเน็คไทออกมาเล่นกลอนสด ได้กลายเป็นกระแสนิยมอย่างแพร่หลาย แต่ผู้แสดงยังคงใส่ชุดเครื่องต้นออกมาจำแบบโบราณ การแต่งกายด้วยชุดสากลเป็นการบ่งบอกถึงความทันสมัย ความโก้หรูที่นายโรงเกือบทุกคณะหันมาแต่งชุดสากลกัน ถ้าหากใครไม่แต่งชุดสากลจะถูกรังเกียจว่าล้าสมัย สันนิษฐานว่าการแต่งกายด้วยชุดสากลนี้เป็นผลมาจากนโยบายรัฐนิยมในรัฐบาลยุคนั้นด้วย การแต่งกายด้วยชุดสากลได้รับความนิยมอยู่ระยะหนึ่ง ต่อมาเมื่อมีการฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนราแบบโบราณเกิดขึ้น โนราต่างก็หันกลับมาแต่งชุดเครื่องต้นดั้งเดิม

จากการศึกษาเครื่องแต่งกายโนราตัวนางในอดีตพบว่า โนราตัวนางจะใส่เครื่องแต่งกายไม่มีการสวมใส่เสื้อท่อนบนใส่แต่เพียงเครื่องประดับประกอบด้วย สິงวาล 2 เส้น จากหลักฐานภาพจิตรกรรมโนราชายหญิงบนฝาผนังในอุโบสถ วัดเกาะแก้วสุทธาราม จังหวัดเพชรบุรี เป็นภาพนางพระเมรุพระพุทธรเจ้า มีภาพมหรสพหลายชนิด เช่น โขน ต่อยมวย ใต้ลวด และโนรา โดยในภาพจะมีโนราหญิงกำลังรำรำ พร้อมกับสวมเทริด สวมหาง เล็บงอน มีกำไลรัดข้อมือและต้นแขน ฝ่ายหญิงเปลือยอก แต่ดูโดยรวมแล้วก็เหมือนกับการแต่งกายของโนราในปัจจุบัน ภาพนี้ชี้ให้เห็นว่าอย่างน้อยในสมัยอยุธยาตอนปลาย เป็นภาพจิตรกรรมถูกวาดขึ้นตั้งแต่ปีพ.ศ. 2277 ในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ สมัยกรุงศรีอยุธยา (Pengkaew, 2004, p. 22) ภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ที่ทำให้ทราบถึงพัฒนาการของการแต่งกาย ซึ่งได้รับอิทธิพลของลูกปัดเข้ามาจากอดีตจึงปรากฏหลักฐานจากภาพการกึ่งการเสด็จเยี่ยมหัวเมืองปักษ์ใต้ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นเสด็จประพาสภาคใต้ประมาณ พ.ศ.2444 เป็นกลุ่มคณะโนรามาแสดงถวายการต้อนรับ ณ บริเวณลานวัดพระบรมธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช โนราจะสวมชุดลูกปัดปิดร่างกายส่วนบนบริเวณไหล่และลำตัว ด้านข้างเพียงบางส่วน ซึ่งยังไม่ปิดลำตัวไม่มิดชิดเหมือนในปัจจุบัน เครื่องลูกปัดนี้ใช้เหมือนกันทั้งตัวนายโรงและตัวนาง แต่มีช่วงหนึ่งที่คณะชาติรีในมณฑลนครศรีธรรมราชใช้อินทรธนู ทับทรวง ปีกแห่ แทนเครื่องลูกปัดสำหรับตัวยืนเครื่อง ปีกนกแอ่น หรือ ปีกแห่ มักทำด้วยแผ่นเงินเป็นรูปคล้ายนกนางแอ่นกำลังกางปีกใช้สำหรับโนราใหญ่หรือตัวยืนเครื่อง สวมติดกับสังวาลอยู่ที่ระดับเหนือสะเอวด้านซ้ายและขวาลำตัวตามทิศของละคร ซับทรวงหรือทับทรวงหรือตาบ สำหรับสวมห้อยไว้ตรงทรวงอก นิยมทำด้วยแผ่นเงินเป็นรูปคล้ายขนมเปียกปูน สลักเป็นลวดลาย

ภาพที่ 1 ภาพวาดโนราชายหญิง จากอุโบสถ
ผาผนังวัดเกาะแก้วสุทธาราม จังหวัดเพชรบุรี.

Adapted from “Nora painting male and female from the chapel, the wall of Koh Kaew suttharam temple phetchaburi province”, by Prompuay, 2019, <https://www.facebook.com/thummachuk>

ภาพที่ 2 ภาพคณะโนราปากพนัง
นครศรีธรรมราช สมัยรัชกาลที่ 5.

Adapted from “Nora Pak Phanang The reign of King Rama 5”, by The National Archives of Thailand, <https://www.nat.go.th/>

ผู้วิจัยพบว่าเครื่องแต่งกายโนราตัวนางได้มีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่เริ่มมีโนราผู้หญิงเกิดขึ้น เครื่องแต่งกายโนราจึงได้มีการพัฒนาและสร้างขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับผู้แสดงที่เป็นผู้หญิงจึงปิดลำตัวมิดชิด จากส่วนที่เป็นเพียงเครื่องประดับจึงกลายมาเป็นเครื่องแต่งกายจึงไม่ได้แสดงให้เห็นถึงสัดส่วนและบุคลิกของความเป็นตัวนาง ขาดคุณค่าทางสุนทรียภาพในทางนาฏกรรม ซึ่งในบริบททางนาฏกรรมของโนราตัวนางต้องแสดงถึงความงดงาม อ่อนช้อย แต่ยังคงสง่างาม มั่นคง แข็งแรง ฉับไวและดุ่มพลัง แต่ในยุคปัจจุบันนี้การแสดงได้เปลี่ยนรูปแบบออกไปจึงส่งผลต่อการเลือกใช้เครื่องแต่งกาย ทำให้ขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและไม่ส่งเสริมบุคลิกของตัวนาง

ข้อค้นพบจากการศึกษาเครื่องแต่งกายโนราตัวนาง (ละคร) คือ 1) การรำโนราตัวนางไม่ได้ตั้งวง เหลี่ยมและไม่ฝึกขาเท่าโนราตัวพระเพราะเป็นการแสดงลีลาอันอ่อนช้อย บ่งบอกถึงธรรมชาติของสตรีเพศถึงแม้ว่าจะเป็นผู้ชายสวมบทรำเป็นตัวนาง ดังภาพที่ 3 ลักษณะท่าของการรำจึงส่งผลต่อการออกแบบเครื่องแต่งกายโนราตัวนาง 2) ด้วยธรรมชาติของสตรีเพศอีกเช่นกันที่ทำให้มีการประดับประดาร่างกายและเสื้อผ้าอาภรณ์เพิ่มขึ้นพบว่าเทริดของตัวนางหรือเทริดตัวเมียจะมีลักษณะเตี้ยกว่ายอดเทริดของตัวพระ และเพดานเทริดจะผายออกเพิ่มลายละเอียดของกรอบหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ของโนราตัวนาง

ภาพที่ 3 ทำท่า เครื่องแต่งกายและเทร็ดตัวนาง

Adapted from “Dance poses, costumes and dress up of female character”, by Nikomrat, 2020, <https://www.facebook.com/profile.php?id=100053629575515>

ภาพที่ 4 ภาพเปรียบเทียบเทร็ดตัวพระ

และตัวนาง Adapted from “Comparison of the image of the male character and the female character”, by Nikomrat, 2020, <https://www.facebook.com/profile.php?id=100053629575515>

กระบวนการออกแบบเครื่องแต่งกายโนราตัวนาง

จากการศึกษาภูมิหลังและการสัมภาษณ์ความคาดหวังด้านเครื่องแต่งกาย จากกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้เชี่ยวชาญในศิลปะการแสดงโนรา ครูหรือศิลปินโนราและปราชญ์ชาวบ้านหรือเจ้าของคณะโนราได้กล่าวถึงคุณลักษณะหรือภาพลักษณ์ของเครื่องแต่งกายโนราตัวนาง ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์ ตีความจากการสัมภาษณ์ เพื่อกำหนดคำสำคัญ อารมณ์และความรู้สึกของการออกแบบเครื่องแต่งกายโนราตัวนางที่ปรากฏตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 วิเคราะห์คำสำคัญแสดงความคาดหวังจากกลุ่มตัวอย่างและจากคุณลักษณะ เครื่องแต่งกายโนราตัวนาง

ภาพลักษณ์ที่กลุ่มตัวอย่างปรารถนา จากเครื่องแต่งกายโนราตัวนาง	คำสำคัญที่สื่อถึงคุณลักษณะของ เครื่องแต่งกายโนราตัวนาง
1. Dynamic & active (เคลื่อนไหว ว่องไว)	1. Feminine (ดูเป็นผู้หญิง อ่อนหวาน)
2. Cultured (มีวัฒนธรรม)	2. Fascinating (มีเสน่ห์ ดึงดูด)
3. Noble & elegant (สูงส่งทรงเกียรติ)	3. Graceful (สง่างาม)
4. Aristocratic (ดูสูงส่ง เป็นชนชั้นสูง)	4. Noble & elegant (สูงส่งทรงเกียรติ)

จากตารางที่ 1 ผู้วิจัยจึงนำคำสำคัญที่สามารถเลือกจับคู่เป็นคำรหัสสารณณ์ และความรู้สึกของงานออกแบบ เพื่อแสดงคุณค่าความเป็นตัวนางในบริบททางนาฏกรรม ผ่านการออกแบบด้วยคำรหัสสารณณ์และความรู้สึก คือ Dynamic and active – Cultured – Aristocratic- Feminine และ Noble and elegant ความงดงามอย่าง ประณีตที่แตกต่าง แต่เรียบง่ายน่าดึงดูดอย่างมีเสน่ห์

การกำหนดแนวทางการออกแบบ

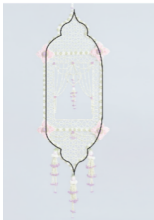
แนวทางการออกแบบเครื่องแต่งกายสำหรับโนราตัวนาง เครื่องแต่งกายควร มีรูปลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นสตรีเพศ แต่คงไว้ด้วยความสะดวกตามวัฒนธรรม แสดงออกถึงบุคลิกความเป็นตัวนางในบริบททางนาฏกรรมภายใต้อารมณ์และความรู้สึก จากตารางที่ 1 เพื่อให้ผลิตภัณฑ์สามารถใช้งานได้กับทุกโอกาส และตอบสนองความต้องการด้านจิตใจหรือสื่อถึงภาพลักษณ์ของโนราตัวนาง และสร้างลักษณะพิเศษที่แตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ด้วยการสร้างลักษณะเฉพาะส่วนบุคคล เช่น ลวดลายหรือสีที่แตกต่างกัน หรือการปรับเปลี่ยนรูปแบบชิ้นงานได้หลากหลายรูปแบบตามการใช้งาน จึงนำไปสู่การวิเคราะห์แรงบันดาลใจและแนวความคิดรวบยอดในการออกแบบ

แรงบันดาลใจในการออกแบบ (Inspiration)

การนำวิธีการแต่งกายของคนปักษ์ใต้ร่วมกับงานประดิษฐ์ใบตองและดอกไม้สด เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของไทยที่คนไทยและคนต่างชาติยอมรับความเป็นศิลปะที่ละเอียดอ่อนเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่เปรียบได้กับลีลาอ่อนช้อยของโนราตัวนาง เช่น เครื่องแขวนดอกไม้สด งานประดิษฐ์ใบตอง ที่ใช้สำหรับพิธีกรรมด้วยการตกแต่งประดับ ประดาด้วยดอกไม้สดที่นำมาร้อยกรองเป็นรูปแบบต่าง ๆ อย่างวิจิตรบรรจง ศิลปะงาน ประดิษฐ์ใบตองและดอกไม้สดเป็นงานประณีตศิลป์ของไทยที่มีความละเอียดอ่อน สลับ ซับซ้อนด้วยเทคนิคการพับ การจับจีบ และเย็บปักถักร้อยในงานศิลปะดอกไม้ประดิษฐ์

จากการศึกษารายละเอียดวิธีการสร้างสร้อยโบตองและดอกไม้สดผสมผสานงานหัตถกรรมของคนปักษ์ใต้จึงนำมาวิเคราะห์ ศึกษามโนงานออกแบบ ส่วนต่าง ๆ ของเครื่องแต่งกายได้คือ การใช้รูปทรงของเครื่องแขวนไทย การพับจีบ โบตองไปสู่การนำไปประยุกต์ใช้กับเครื่องแต่งกายโนราตัวนางตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์แรงบันดาลใจและการนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบเครื่องแต่งกายโนราตัวนาง

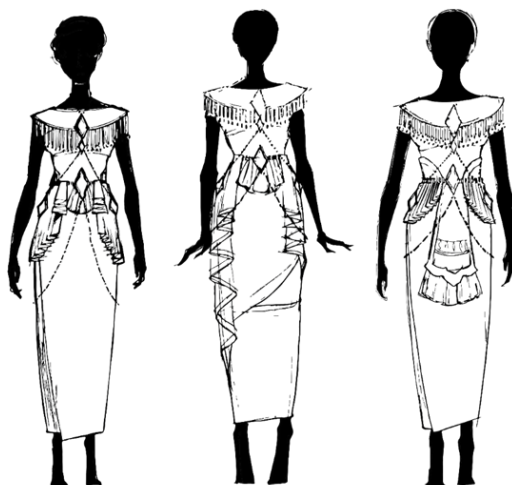
ประเภทงานประดิษฐ์	ภาพประกอบการประยุกต์ใช้ในการออกแบบ	คำอธิบาย
งานเครื่องแขวนดอกไม้สด	 ภาพที่ 5	เครื่องแขวนวิมานพระอินทร์ นำรูปทรงของงานออกแบบเป็นรูปทรงธรรมชาติกิ่งเรขาคณิตที่ปรับเปลี่ยนลักษณะเหลี่ยมมุมเป็นโค้งมนให้เหลือเพียงโครงสร้างกรอบนอก นำไปประยุกต์ใช้เป็นรูปร่างของผ้าห้อยหน้าเพื่อให้อ่อนช้อยและวิจิตร
	 ภาพที่ 6	เครื่องแขวนระย้าทรงเครื่อง รูปทรงของงานออกแบบเป็นรูปทรงธรรมชาติและรูปเรขาคณิตที่นำมาประกอบกันระหว่างเส้นโค้งมนที่ดูอ่อนช้อยตัดกับรูปทรงสามเหลี่ยมที่ดูแข็งแรงให้เข้ากันอย่างลงตัว เป็นการผสมผสานรูปทรงที่แตกต่างแต่ลงตัวเมื่ออยู่ร่วมกัน นำไปประยุกต์ใช้กับการนุ่งผ้าและการจีบผ้าหน้านาง
งานประดิษฐ์โบตอง	 ภาพที่ 7	หักคอม้า การพับกลับโบตองให้มีลักษณะคล้ายหัวของม้าทั้งซ้ายขวาโบตองให้มียาวเพื่อไปล้อมรอบตัวกระทรงหรือทำเป็นกรวยครอบพานขันหมาก เมื่อนำมาเย็บเรียงต่อกันจะมีความคล้ายคลึงกับการทำผ้าอัดพลีทจึงนำมาประยุกต์ใช้กับส่วนตกแต่งของผ้าห้อยข้างที่เลียนแบบมาจากชุดโนราของเดิมซึ่งทำให้เกิดความสอดคล้องกับโนราตัวพระ

ภาพที่ 5-7 เครื่องแขวนดอกไม้สดและงานประดิษฐ์โบตองกับการประยุกต์ใช้ในการออกแบบเครื่องแต่งกายโนราตัวนาง

แนวความคิดรวบยอดในการออกแบบ (Concept)

การประยุกต์ใช้เทคนิคการพับ การจับจีบ และเย็บปักถักร้อยมาใช้ในการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายด้วยการผสมผสานวัสดุที่หลากหลายรูปแบบ สามารถผสมใส่ร่วมกับเครื่องแต่งกายลูกบิดและการนุ่งห่มผ้าถุงภายใต้อารมณ์และความรู้สึกของงานออกแบบด้วยแนวความคิดรวบยอดคือ “เย็บปักถักร้อย” เป็นการผสมผสานและเล่นคำเพื่อสื่อความหมายระหว่างคำว่า เย็บปัก และ ถักร้อย คำว่า “เย็บปัก” อาจหมายถึงการรวบรวมเอาศิลปะหลาย ๆ แขนงของทางปักชำได้มาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน เช่น วิธีการนุ่งผ้าถุงของผู้หญิงปักชำได้ การถักและร้อยลูกบิดในเครื่องแต่งกายโนราแบบดั้งเดิม

จากการศึกษาแนวทางการออกแบบเครื่องแต่งกายโนราตัวนาง ผู้วิจัยจึงนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์แต่คงวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ การออกแบบจะคงเอกลักษณ์ที่เป็นเครื่องลูกบิดในช่วงท่อนบนไว้ ซึ่งเป็นการแสดงอัตลักษณ์ของเครื่องแต่งกายโนราตัวนางซึ่งแสดงให้เห็นถึงอารมณ์และความรู้สึกที่เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ และจะปรับเปลี่ยนวิธีการนุ่งผ้าช่วงท่อนล่างที่จากเดิมเป็นการนุ่งโจงแบบหางหงส์ที่เป็นลักษณะการนุ่งแบบผู้ชายหรือตัวพระเป็นการนุ่งผ้าถุงแทนหางหงส์เพื่อแสดงลักษณะความเป็นสตรีเพศ บ่งบอกบุคลิกโนราตัวนาง ผนวกการเลือกใช้งานหัตถศิลป์พื้นถิ่นผ่านเทคนิคการสร้างสรรค์จากแรงบันดาลใจด้วยการใช้โครงร่างจากรูปทรงเครื่องแขวนการพับจับจีบ การถักและร้อยลูกบิด จึงได้สร้างภาพแบบร่างเครื่องแต่งกายโนราตัวนางดังภาพที่ 8 จากนั้นจึงได้นำภาพแบบร่างไปให้ผู้เชี่ยวชาญคัดเลือกภาพแบบร่างที่เหมาะสม

Design A

Design B

Design C

ภาพที่ 8 แบบร่างเครื่องแต่งกายโนราตัวนางเพื่อผู้เชี่ยวชาญคัดเลือกภาพแบบร่าง

จากการสร้างภาพแบบร่าง ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามพร้อมทั้งแบบร่างเครื่องแต่งกายโนราตัวนางเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านคัดเลือกภาพแบบร่างที่เหมาะสมและตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มตัวอย่างตามกระบวนการออกแบบ จึงได้ผลการคัดเลือกภาพแบบร่างปรากฏดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงผลการอภิปรายกลุ่มย่อยโดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อคัดเลือกภาพแบบร่างที่เหมาะสม

ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่														
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
	Design A					Design B					Design C				
1.รูปลักษณ์เครื่องแต่งกายตอบสนองแรงบันดาลใจ	5	3	3	2	5	5	4	5	2	5	4	4	4	5	5
2.รูปลักษณ์เครื่องแต่งกายมีความเหมาะสมกับการใช้งาน	4	3	4	2	4	4	3	5	1	5	4	4	4	5	4
3.เครื่องแต่งกายสามารถใช้งานได้หลายแบบ ทำให้เกิดรูปแบบที่หลากหลายในการใช้งาน	5	4	3	4	5	4	4	4	4	5	5	5	4	5	5
4.รูปแบบเครื่องแต่งกายตอบสนองลักษณะความชอบของกลุ่มตัวอย่างแสดงถึงความเป็นตัวนาง	4	3	5	3	4	4	3	5	4	4	4	5	5	5	5
5.เครื่องแต่งกายที่ออกแบบมีรูปแบบที่แตกต่างจากเครื่องแต่งกายที่มีอยู่เดิม	4	3	3	4	5	5	4	5	4	4	5	5	5	5	4
6.เครื่องแต่งกายที่ออกแบบมีแนวโน้มได้รับความนิยมที่สูงขึ้นกว่าเครื่องแต่งกายที่มีอยู่เดิมสำหรับรูปแบบละครที่นิยมเล่นเป็นเรื่อง เป็นตอน	5	4	5	4	5	5	4	5	4	5	5	5	5	4	4
7.เครื่องแต่งกายที่ออกแบบมีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวส่งเสริมภาพลักษณ์ตัวนาง	4	3	5	4	4	4	3	5	4	4	5	4	5	5	4
8.เครื่องแต่งกายที่ออกแบบมีแนวโน้มในการยกระดับงานทัศนศิลป์ผ่านทางโนราหรือนาฏกรรมรูปแบบอื่น ๆ	4	3	5	3	5	4	4	5	3	5	4	5	5	5	4
ค่าเฉลี่ย	4.38	3.25	4.13	3.25	4.63	4.38	3.63	4.88	3.25	4.63	4.50	4.63	4.63	4.88	4.38
ค่าเฉลี่ยรวม	3.93					4.15					4.60				

ผลการอภิปรายกลุ่มย่อยเพื่อคัดเลือกภาพแบบร่างที่เหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน คือ ภาพแบบร่าง C ด้วยคะแนนเฉลี่ยรวม 4.60 จาก 5 นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญยังให้คำแนะนำเพิ่มเติมในการพัฒนาภาพแบบร่าง สามารถสรุปได้ คือ วัสดุที่เป็นส่วนของการนุ่งห่มอาจเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นของขึ้นชื่อทางภาคใต้มาประยุกต์ใช้ อาจมีการใช้วัสดุโลหะมีค่าที่มีความแวววาวร่วมด้วยในการสร้างชิ้นงานด้วยการปักเพิ่ม เพื่อให้ชิ้นงานดูมีราคาที่สูง ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายให้ดูทรงคุณค่ามากยิ่งขึ้น

หรืออาจเพิ่มความน่าสนใจของพื้นผิวให้หลากหลายด้วยการทดลองเลือกใช้วัสดุที่มีพื้นผิวแปลกตากระทบแสงเมื่อโดนไฟ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการอภิปรายกลุ่มย่อยนำมาพัฒนาภาพแบบร่างชุด C สู่ผลงานการออกแบบเครื่องแต่งกายสามารถเข้าได้กับทุกโอกาสที่นำไปใช้ มีความประณีตในการออกแบบจากกรรมวิธีการผลิต ผสมผสานกับงานหัตถศิลป์พื้นถิ่นที่ประณีตบรรจงของช่างฝีมือหัตถศิลป์ ซึ่งอาจต้องใช้เวลานานในการสร้างสรรค์ผลงานที่ละเอียดอ่อน ทำให้เกิดคุณค่าด้วยความแตกต่างเฉพาะตัวในแต่ละชิ้นจากวัสดุ ลวดลาย สีสันความต้องการตามการของกลุ่มผู้ใช้งาน หรือการปรับเปลี่ยนตามความต้องการของกลุ่มผู้ใช้งานได้ดี และมีลักษณะ “ความพิเศษเฉพาะ แปลกใหม่” ซึ่งส่งผลให้เกิดคุณลักษณะ “สัญลักษณ์นิยม” สำหรับตัวผู้สวมใส่แสดงออกถึงบุคลิกความเป็นตัวนาง ที่ต้องการแสดงคุณค่าในตนเองที่พิเศษและแตกต่างให้ประจักษ์ ผ่านคุณค่าความงามของเครื่องแต่งกาย ที่สะท้อนให้เห็นถึงรสนิยมอันสูงส่ง

การปรับเปลี่ยนรูปแบบการนุ่งห่มและวัสดุในการสร้างสรรค์จากแบบเดิม ที่เป็นการนุ่งแบบหางหงส์ด้วยการประยุกต์เทคนิคต่าง ๆ จะทำให้เกิดโครงสร้างของเครื่องแต่งกายที่เป็นตัวกำหนดรูปแบบและวิธีการนุ่งห่ม แล้วสามารถเลือกใส่หรือสลับสับเปลี่ยนตำแหน่งของชิ้นส่วนเครื่องแต่งกายในส่วนของการพัฒนารูปแบบ ที่สอดคล้องกับรูปแบบการใช้งานของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละโอกาสของการแสดง

สรุปผลการวิจัย

การสร้างสรรค์ผลงานในการวิจัยนี้ ได้ทำการศึกษาภูมิหลังพบว่า จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายของโนราตัวนาง เพื่อหาภาพลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นบุคลิกโนราตัวนางเพื่อสร้างลักษณะเฉพาะที่ตอบสนองความต้องการด้านจิตใจให้กับกลุ่มตัวอย่างหรือสื่อถึงภาพลักษณ์ที่กลุ่มตัวอย่างปรารถนาโดยมีอารมณ์และความรู้สึกของงานออกแบบ เพื่อแสดงคุณค่าความเป็นตัวนางในบริบททางนาฏกรรม ผ่านการออกแบบจากการวิเคราะห์ ๓ ความจากการสัมภาษณ์เป็นคำรหัสอารมณ์และความรู้สึก คือ Dynamic and active – Cultured – Aristocratic- Faminine และ Noble and elegant เพื่อแสดงคุณลักษณะเฉพาะของเครื่องแต่งกายสำหรับงานนาฏกรรมและเป็นการกำหนดอารมณ์และความรู้สึกของการออกแบบ จากนั้นจึงนำไปสู่กระบวนการออกแบบ

แนวทางการออกแบบเครื่องแต่งกายควรมีรูปลักษณ์ที่แสดงให้ถึงความความเป็น

สตรีเพศ แต่คงไว้ด้วยความสวยงามตามวัฒนธรรม แสดงออกถึงบุคลิกความเป็นตัวนาง ในบริบททางนาฏกรรม เพื่อตอบสนองความต้องการด้านจิตใจหรือสื่อถึงภาพลักษณ์ ของโนราตัวนาง และสร้างลักษณะพิเศษที่แตกต่างให้กับเครื่องแต่งกายด้วยการสร้าง ลักษณะเฉพาะส่วนบุคคล หรือการปรับเปลี่ยนรูปแบบเครื่องแต่งกายเกิดความ หลากหลายของรูปแบบตามการใช้งาน จึงนำไปสู่การวิเคราะห์แรงบันดาลใจในการออกแบบ ด้วยการนำวิธีการแต่งกายของคนปักษ์ใต้ร่วมกับเครื่องแขวนดอกไม้สดและงานประดิษฐ์ ใบตอง ผสมผสานงานหัตถกรรมของคนปักษ์ใต้ที่เป็นงานประณีตศิลป์มีความละเอียดอ่อน สลับซับซ้อนด้วยเทคนิคการพับ การจับจีบมาประยุกต์ใช้กับเครื่องแต่งกายของโนรา ตัวนางภายใต้แนวความคิดรวบยอด คือ “เย็บปักถักร้อย” ตอบสนองความต้องการ ของกลุ่มตัวอย่าง หลังจากนั้นได้ทำการสร้างภาพแบบร่าง เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน คัดเลือกภาพแบบร่างที่เหมาะสมที่นำไปพัฒนาคือ ภาพแบบร่างชุด C ด้วยคะแนนเฉลี่ย รวม 4.60 จาก 5 ท่าน สู่ผลงานการออกแบบเครื่องแต่งกายโนราตัวนาง เป็นการใช้นำถุง พู่กันแทงและโครงกระเบนช่วงส่วนล่าง ตกแต่งด้วยผ้าห้อยหน้าและผ้าห้อยข้าง ตามองค์ประกอบแบบดั้งเดิม คงส่วนบนที่เป็นเครื่องลูกปัดอันเป็นเอกลักษณ์ของโนราไว้ จึงเป็นการสร้างสรรค์รูปแบบใหม่โดยคงวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ สามารถเข้าได้กับทุกโอกาส ที่นำไปใช้ มีความประณีตในการออกแบบจากกรรมวิธีการผลิต

อภิปรายผลการวิจัย

การสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายทำขึ้นสำหรับโนราตัวนาง เน้นประโยชน์ใช้สอย ที่ตอบสนองรูปแบบการแสดงเป็นสำคัญผ่านทางนาฏกรรมของโนรา จึงเป็นการปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ของโนราอย่างแท้จริงและคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์อันเป็นอัตลักษณ์ของโนรา ทำให้เกิดความประณีตและสร้างสรรค์ อีกทั้งส่งเสริมให้ลวดลาย การไล่สีของชุดเครื่อง ลูกปัดโนรามีการคิดและออกแบบเฉพาะ เนื่องจากชุดเครื่องลูกปัดนั้นได้รับอิทธิพลมา จากโนราชาตรีจนกลายมาเป็นชุดเครื่องลูกปัดของโนราใต้ในที่สุดซึ่งเป็นงานหัตถศิลป์ อย่างหนึ่งที่มีความงามร่วมอยู่ด้วยเช่น การร้อยลูกปัดอาจทำให้เกิดลวดลายและมีดีของ ลวดลายที่มีสีสันความละเอียดประณีตของวัสดุการสร้าง ดังนั้นงานหัตถศิลป์บางอย่าง จึงจัดเป็นงานศิลปะซึ่งเรียกว่า “หัตถศิลป์พื้นบ้าน” และการสร้างสรรค์ลวดลายในแต่ละชุด จะไม่ซ้ำกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความคิดสร้างสรรค์ของผู้ผลิตชุดโนราผู้ผลิตชุดเครื่องโนรา ซึ่งนับว่าคุณค่าตรงนี้เป็นศิลปะเฉพาะทางใต้โดยแท้จริงเป็นองค์ประกอบศิลป์ด้านหนึ่ง ที่มีความสำคัญในงานละครสวดคล้องกับ Suphasetsiri (2002, p. 15) ได้กล่าวถึง

เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงไว้ว่า เครื่องแต่งกายนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งของการละครเมื่อเราดูการแสดงเราจะเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพอันงดงามบนเวที ไม่ว่าจะเป็นฉากหรือความตระการตาของเครื่องแต่งกายของตัวละครที่นั้นออกแบบเครื่องแต่งกายออกแบบไว้ นอกจากนี้แล้วในบางครั้งผู้ชมจะถูกกระตุ้นให้รับรู้สาระบางประการจากจิตวิทยาการใช้สีและลักษณะของเสื้อผ้าที่สื่อถึงความคิดความรู้สึกบางประการอันเกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่สอดคล้องกับ Soontornpipit (2002, pp. 24-25) ได้กล่าวถึงเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงไว้ว่า เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อทางด้านออกแบบ เพื่อการแสดงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการสร้างสรรค์งานละครเวทีนั้น นอกเหนือจากงานออกแบบด้าน เวทีหรือไฟ เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงยังนับเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันด้วยเหตุที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะเครื่องแต่งกายสามารถบอกรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับวัย ฐานะ บุคลิก และภูมิหลังของตัวละครรวมไปจนถึงสถานที่และยุคสมัยของเรื่องราวสู่ผู้ชมได้อีกด้วยสอดคล้องกับ Virulrak (2004, pp. 210-211) เครื่องแต่งกายที่ศิลปินสวมใส่ในการแสดงเพื่อความงดงามและบ่งบอกบุคลิกลักษณะของตัวละคร เครื่องแต่งกายนั้นประกอบด้วยศิราภรณ์ ภัสตราภรณ์ และถนิมพิมพาภรณ์ คือ เครื่องประดับ เครื่องแต่งกาย นาฏศิลป์มีหน้าที่สำคัญ คือ 1. แสดงบุคลิกภาพของตัวละคร 2. แสดงสถานภาพของตัวละคร 3. แสดงอาชีพของตัวละคร 4. แสดงวัฒนธรรมของตัวละคร 5. แสดงยุคสมัย 6. แสดงเหตุการณ์ในท้องเรื่อง 7. เป็นส่วนเสริมให้การเคลื่อนไหว หรือการฟ้อนรำมีผลมากขึ้น และ 8. เป็นส่วนสำคัญที่ขาดมิได้ในการแสดง เครื่องแต่งกายนาฏศิลป์บ่งบอกถึงบุคลิกภาพของตัวละครผ่านรูปแบบและสีสันทันที วิธีหนึ่งห่ม บ่งบอกถึงสถานภาพของตัวละคร ฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจของตัวละครผ่านรูปแบบ เครื่องประดับของตัวละคร บ่งบอกถึงวัฒนธรรมของตัวละครผ่านลวดลายผ้าและวิธีนุ่งห่มเครื่องแต่งกายเป็นส่วนสำคัญซึ่งขาดมิได้ การที่ผู้แสดงจำเป็นต้องใช้ส่วนใดส่วนหนึ่งของเครื่องแต่งกายในการร่ายรำ หากขาดส่วนนั้นไป การฟ้อนรำนั้น ๆ ก็ขาดอรรถรส

เอกสารอ้างอิง

- Nikomrat, T. (2006). The identity of the Nora bead set. *Fine Arts journal, Thaksin University Songkhla*, 49(2), 68.
- Pengkaew, N. (2004). *The one who lives with the shadow*. Bangkok: Pimp Kharm.
- Phongphaiboon, S. (Ed.) (1986). *The Encyclopedia of Southern Culture* (5th ed.). Songkhla: Thaksin Khadi Education Institute, Srinakharinwirot University.
- Soontornpipit, P. (2002). *Performance and design on costumes for performances in France*. Bangkok: Idea Square.
- Suphasetsiri, P. (2002). *Performance and design on Theater Costume*. Bangkok: Idea Square
- Virulrak, S. (2004). *The element dance*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Virunrak, S. (2006). *The Dance of King Rama 9*. Bangkok: Chulalongkorn University.